

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA****Codi:** 33880**Nom:** Art a Europa i el Mediterrani, segles XI-XIII**Cicle:** Grau**Crèdits ECTS:** 6**Curs acadèmic:** 2026-27**TITULACIONS**

Titulació	Centre	Curs	Període
1006 - Grau en Història de l'Art	Facultat de Geografia i Història	2	Primer quadrimestre

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
1006 - Grau en Història de l'Art	Història del Arte Medieval	OBLIGATÒRIA

COORDINACIÓ

MARTI BONAFA ANGELES

FERRER ORTS ALBERTO

MONTERO TORTAJADA MARIA DE LA ENCARNACION

RESUM

Estudi històric de les manifestacions artístiques i arquitectòniques al Mediterrani i Europa des del segle XI a 1300 amb especial atenció als intercanvis i a les transferències entre diferents àmbits culturals. A aquest context de relacions a l'àrea mediterrània es considera l'art de la cristiandat occidental, l'art bizantí i la seva difusió a Europa, sobretot arran el saqueig de Constantinoble, i l'art islàmic fins les invasions mongoles.

CONEIXEMENTS PREVIS**RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ**

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

Coneixements bàsics en Història de l'Art

Coneixements bàsics de la història d'Europa en l'Edat Mitjana

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

1006 - Grau en Història de l'Art

Actuar amb autonomia en l'aprenentatge, prenent decisions fonamentades en diversos contextos, emetent judicis sobre la base de l'experimentació i l'anàlisi i transferint el coneixement a noves situacions.

Aplicar diferents metodologies a l'anàlisi integral de l'obra d'art

Aplicar els coneixements adquirits en la formulació d'hipòtesi, realització de síntesi i formulació ordenada de conclusions

Aplicar els coneixements adquirits en matèria de patrimoni a les problemàtiques actuals en la conservació i gestió del patrimoni historicoartístic i cultural

Aplicar una metodologia científica per a qualsevol tipus d'actuació i de decisió en relació amb els coneixements d'Història de l'Art

Assumir la motivació per la qualitat a través d'un compromís ètic personal amb l'entorn professional

Capacitat de treball en equip i d'integració en equips multidisciplinaris d'altres àrees de coneixement

Capacitat per a elaborar i presentar de manera oral o escrita projectes de gestió relacionats amb les activitats professionals pròpies de la Història de l'Art

Capacitat per a elaborar i transmetre continguts, tant oral com escrita, a un públic tant especialitzat com no especialitzat

Capacitat per a interpretar l'entorn a partir de l'anàlisi, observació i deducció de la informació procedent d'obres artístiques produïdes al llarg de la història

Capacitat per a reconèixer la diversitat i multiculturalitat a través del coneixement i estudi d'altres cultures

Capacitat per a resoldre problemes que es presenten en l'exercici professional com a historiador/a de l'art o com a gestor/a del patrimoni

Capacitat per a reunir i interpretar dades rellevants i emetre judicis que incloguen una reflexió sobre els aspectes de la producció artística en les seues diferents facetes

Col·laborar eficaçment en equips de treball, assumint responsabilitats i funcions de lideratge i contribuint a la millora i desenvolupament col·lectiu.

Coneixement crític de les coordenades espaciotemporals de la història de l'art.

Coneixement d'art Medieval

Coneixement de l'art medieval.

Coneixement de la bibliografia actualitzada, anàlisi crítica d'aquesta, i capacitat per realitzar una síntesi a partir d'un posicionament crític.

Coneixement de les coordenades espaciotemporals de la Història de l'Art

Coneixement de les principals bases de dades i fonts bibliogràfiques especialitzades

Coneixement de les principals fonts visuals, literàries i documentals de la Història de l'Art

Coneixement diacrònic de les principals fites i etapes de la Història Universal de l'Art

Conèixer i comprendre, des de l'àmbit de la titulació, les desigualtats per raó de sexe i gènere en la societat; integrar les diverses necessitats i preferències per raó de sexe i de gènere en el disseny de solucions i resolució de problemes.

Contribuir en el disseny, desenvolupament i execució de solucions que donen resposta a demandes socials, tenint en compte com a referent els objectius de desenvolupament sostenible.

Demostrar raonament crític i autocrític en l'àmbit de la titulació, considerant aspectes com ara l'ètica professional, els valors morals i les implicacions socials de les diverses activitats realitzades.

Desenvolupar l'aprenentatge autònom i les habilitats necessàries que afavorisquen les relacions interpersonals

Elaborar estats de la qüestió a partir de la informació procedent de la documentació relativa a les obres artístiques

Emprar adequadament la terminologia i el vocabulari tècnic de la història de l'art

Expressar-se correctament, tant de forma oral com escrita, en qualsevol de les llengües oficials de la Comunitat Valenciana.

Expressar-se de manera oral i escrita en la llengua pròpia.

Interpretar gràfics, fotografies, imatge en moviment, informàtica i materials de l'obra d'art, aplicant els coneixements instrumentals de la Història de l'Art

Proposar solucions creatives i innovadores a situacions o problemes complexos, propis de l'àmbit de coneixement, per a donar resposta a les diverses necessitats professionals i socials.

Recognizing the importance of continuing education in order to update knowledge and contribute to the advancement of the humanities

Saber aplicar els coneixements compresius d'idiomes moderns, incidint en el vocabulari tècnic.

Saber aplicar els coneixements instrumentals aplicats a la història de l'art per interpretar i manejar gràfics, fotografies, imatge en moviment, informàtica i materials de l'obra d'art.

Saber aplicar una metodologia científica per a qualsevol tipus d'actuació i de decisió en relació amb els

coneixements d'història de l'art.

Saber comunicar-se de manera efectiva, tant de manera oral com escrita, adaptant-se a les característiques de la situació i de l'audiència.

Saber utilitzar els coneixements adquirits en la formulació d'hipòtesi, realització de síntesi i formulació ordenada de conclusions.

Valorar la producció artística sota la perspectiva de sostenibilitat i igualtat entre les persones, que contribuïska al desenvolupament dels valors democràtics i de la cultura de la pau

Visió diacrònica general de la història de l'art universal.

Visió diacrònica regional i completa dels fenòmens artístics territorials.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. L'EMPREMTA DE L'UNIVERS ROMÀ

1. El Primer Art Cristià.
2. Els epígons de l'univers artístic romà a Occident: els primers regnes germànics.

2. EL RENAIXEMENT ARTÍSTIC CAROLINGI.

3. L'Europa dels Carolingis.
4. L'art de l'any Mil.

3. L'ART ROMÀNIC

5. El Primer Romànic.
6. El Romànic Ple.
7. El Tardorromànic.

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria	45,00
Pràctiques a l'aula	15,00
Total hores	60,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	0,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	0,00
Estudi i treball autònom	45,00
Preparació de classes	20,00
Preparació d'activitats d'avaluació	45,00
Resolució de casos pràctics	0,00
Total hores	110,00

METODOLOGIA DOCENT

AFP1. Classes teòriques. Tres hores setmanals de classes presencials que inclouen lliçons teòriques i pràctiques impartides mitjançant presentacions orals amb suports audiovisuals, material documental o lectures de fonts històriques, en les quals es tractaran els aspectes clau de la matèria.

Es fomentarà la participació de l'alumnat durant aquestes classes. La part pràctica consistirà en exercicis destinats a aplicar el contingut del curs, utilitzant els recursos que proporcionen les TIC.

AFP2. Treball pràctic. Assistència a seminaris, elaboració de treballs individuals o en grup o activitats complementàries. Aquestes activitats estan dissenyades amb el doble objectiu d'explorar el contingut d'aprenentatge en profunditat i de desenvolupar les competències específiques associades al mòdul.

Aquesta secció inclou un ventall d'opcions metodològiques, com ara l'assistència a conferències o seminaris especialitzats, visites fora del campus a una ciutat, un lloc o monument històric i artístic significatiu, o un museu amb la seva pròpia col·lecció d'art. L'assistència a aquest tipus d'activitats ha de servir per fomentar la interacció entre l'alumnat i el professorat, per aprofundir en la comprensió del contingut d'aprenentatge i per facilitar l'intercanvi d'opinions i experiències a través del contacte directe amb obres d'art, alhora que s'avalua el seu estat de conservació, les condicions d'exposició i l'apreciació pública.

AVALUACIÓ

S'avaluaran els punts següents:

1. El seguiment de la preparació de les classes teòriques i pràctiques. L'avaluació es farà mitjançant els exercicis i les anàlisis de textos realitzats durant les classes pràctiques, en les quals s'avaluarà la participació de l'estudiant en els debats, l'exposició en classe, així com els exercicis escrits que s'hauran de presentar als professors (treballs individuals o en equip).
2. Assistència a seminaris o activitats complementàries, per a les quals s'haurà de presentar un informe per a la qualificació final. Aquesta part es complementarà amb una avaluació de la lectura recomanada per a la preparació de les classes presencials.
3. L'examen final, en el qual s'avaluarà tant la demostració dels coneixements teòrics adquirits com la seva aplicació pràctica.

Aquest mòdul es puntua segons el pes següent:

Examen: 50–60 %. Nota mínima de 5

Lectures i activitats complementàries: 20–30 %

Treballs: 10–30 %

Per a la recuperació, el professor ha de tenir en compte les notes obtingudes durant el semestre, a més de l'examen final. Si aquestes activitats avaluades (lectures, informes, treballs) es poden recuperar a la segona convocatòria ho determinarà cada professor. En cap cas es conservaran aquestes notes parcials més enllà d'aquesta data límit.

BIBLIOGRAFIA

Civilització

- ABULAFIA, David (2013): *El gran mar. Una historia humana del Mediterráneo*, Barcelona: Crítica.
- BLOOM, Jonathan (2003): *Islam: mil años de ciencia y poder*, Barcelona: Paidós.
- BOLMAN, Elizabeth; JOHNSON, Scott F., TANNOUS, Jack (2024): *Worlds of Byzantium: religion, culture, and empire in the medieval Near East*, Cambridge: Cambridge University Press.
- BOWERSOCK, Glen Warren; BROWN, Peter; GRABAR, Oleg (1999): *Late Antiquity. A Guide to Postclassical World*. Cambridge (Massachusetts) – Londres, Harvard University Press.
- CAMERON, Averil (2017): *Cuestiones bizantinas*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.
- DUBY, Georges (1993): *La época de las catedrales (980-1420). Arte y sociedad*, Madrid: Cátedra.
- HENG, Geraldine (2021): *The Global Middle Ages: an introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.
- HERRIN, Judith (2009): *Bizancio. El imperio que hizo posible la Europa moderna*, Madrid, Debate.
- NORWICH, John Julius (2025): *Bizancio: declive y caída*, Madrid: Ático de los libros.
- NORWICH, John Julius (2018): *El Mediterráneo: un mar de encuentros y conflictos entre civilizaciones*, Madrid: Ático de los Libros.
-

Art

- ALEGRE, Elena et alii (2014): *El arte de la Baja Edad Media occidental: arquitectura, escultura y pintura*, Madrid, Editorial Universitaria Ramón Areces – UNED.
- BANGO, Isidro (1990): *El monasterio medieval*, Madrid, Anaya.
- BECKWITH, John (1997): *Arte paleocristiano y bizantino*, Madrid, Cátedra.
- BELTING, Hans (2009): *Imagen y culto. Una historia de la imagen anterior a la edad del arte*, Madrid: Akal, 2009.
- BLAIR, Sheila S. y BLOOM, Jonathan M. (1999): *Arte y Arquitectura del Islam 650-1250*, Madrid, Cátedra.
- BLOOM, Jonathan (2020): *Architecture of the Islamic West. North Africa and the Iberian Peninsula, 700-1800*, New Haven-London: Yale University Press.
- CAMILLE, Michael (2005): *Arte gótico. Visiones gloriosas*, Madrid, Akal.

- CASKEY Jill, COHEN, Adam S., SAFRAN, Linda; KORNBLUTH Genevra A. (2022): *Art and architecture of the Middle Ages: exploring a connected world*, Ithaca, New York: Cornell University Press.
- CASTELNUOVO, Enrico, SERGI, Giuseppe (2009 - 2016): *Arte e historia en la Edad Media*, 3 vols. Madrid, Akal.
- CASTELNUOVO, Enrico (1999): "El artista", en LE GOFF, Jacques: *El hombre medieval*, Madrid, Alianza.
- CHERRY, John (1999): *Las artes decorativas medievales*. Madrid, Akal.
- CONANT, Kenneth John (2001): *Arquitectura carolingia y románica*, Madrid, Cátedra.
- DURLIAT, Marcel (1992): *El Arte Románico*, Madrid, Akal.
- FLOOD, Finbar B.; NECIPOGLU, Gulru (eds.) (2017), *A Companion to Islamic Art and Architecture*, Oxford-Hoboken, New Jersey: Wiley.
- FLORENSKI, Pável (2005) [1ª edición en 1920]: *La perspectiva invertida*. Madrid, Siruela.
- GARCÍA MARSILLA, Juan Vicente (dir.) (2012), *Historia del arte medieval*, PUV, Valencia, 2012.
- GRABAR, André (1998): *La iconoclastia bizantina*, Madrid, Akal.
- ERLANDE-BRANDENBURG, Alain (1993): *La catedral*, Madrid, Akal.
- HATTSTEIN, Markus y DELIUS, Peter (2001): *El Islam. Arte y arquitectura*, Barcelona, Könemann.
- JACQUES PI, Jèssica (2003): *La estética del románico y el gótico*, Madrid, Antonio Machado.
- KESSLER, Herbert L. (2022): *La experiencia del arte medieval*, Madrid, Akal.
- KRAUTHEIMER, Richard (1992): *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Madrid, Cátedra.
- MANGO, Cyril (2013): *The Art of the Byzantine Empire, 312-1453*, Toronto-New York: University of Toronto Press.
- MARCOS COBALEDA, María (2015): *Los almorávides: arquitectura de un imperio*, Granada, Universidad de Granada.
- PANOFKY, Erwin (ed.) (2004): *Abad Suger. Sobre la Abadía de Saint Denis y sus tesoros artísticos*, Madrid, Cátedra.
- PLAZA ESCUDERO, Lorenzo de la; LIZASOAIN HERNÁNDEZ, Javier; MARTÍNEZ MURILLO, José María (2025): *Guía visual de la arquitectura en la Edad Media, III. El románico*, Madrid, Cátedra.
- PLAZA ESCUDERO, Lorenzo de la; LIZASOAIN HERNÁNDEZ, Javier; MARTÍNEZ MURILLO, José María (2026): *Guía visual de la arquitectura en la Edad Media, III. El gótico*, Madrid, Cátedra.
- RODRIGUEZ ZAHAR, León (2025): *Arte islámico, evocación del paraíso: doctrina, lenguaje y temas iconográficos*. Editorial Universidad de Granada, 2025.
- RUNCIMAN, Steven (1988): *Bizancio. Estilo y civilización*, Madrid, Xarait.
- SCHLEIF, Corine (2013): "Seeking Patronage: Patrons and Matrons in Language, Art, and Historiography". En *Patronage. Power and Agency in Medieval Art*, editado por Colum Hourihane, Princeton, Index of Christian Art - Princeton University, pp. 206-232.
- TOMAN, Rolf, ed. (1996): *El románico. Arquitectura, escultura, pintura*, Colonia, Könemann.
- VELMANS, Tania, ed. (2003): *El mundo del icono*, Madrid, San Pablo.
- VILLALBA SOLA, Dolores (2015): *La senda de los almohades: arquitectura y patrimonio*, Granada, Universidad de Granada.

- WHITE, John (1989): *Arte y arquitectura en Italia, 1250-1400*, Madrid, Cátedra.
- WILLIAMSON, Paul (1997): *Escultura Gótica, 1140-1300*, Madrid, Cátedra.
- YARZA, Joaquín, (1987): *Arte y arquitectura en España (500-1250)*, Madrid, Cátedra.
- YARZA, Joaquín et al. (1982): *Fuentes y documentos para la historia del arte. Arte Medieval (I y II)*. Barcelona: Gustavo Gili.
-